

TKA
disszeminációs
füzetek
55

A TANULÁS REJTETT SZÍNTEREI

NEMFORMÁLIS TANULÁSI MÓDSZEREK AZ ERASMUS+ PROJEKTEKBE

A TANULÁS REJTETT SZÍNTEREI

NEMFORMÁLIS TANULÁSI MÓDSZEREK AZ ERASMUS+ PROJEKTEKBE

Szerkesztő: Györfal Zsuzsanna

Kiadásnyerszerkesztő: Sebestyén Szilvia

Kiadja: Tempus Közalapítvány

A kiadásért felel: Tordai Péter, főigazgató

Nyomdai kivitelezés: Innovariant Nyomdaipari Kft., 2020

Kiadványunk megjelenését az Emberi Erőforrások Minisztériuma,
az Innovációs és Technológiai Minisztérium,
valamint az Európai Bizottság támogatta.

A kiadványban megjelentek nem szükségszerűen tükrözik
az Európai Bizottság álláspontját.

© Shutterstock és a pályázók képanyagai

ISBN 978-615-5319-68-6

További információ:

TEMPUS KÖZALAPÍTVÁNY

1077 Budapest, Kéthly Anna tér 1.

Telefon: +36 1 • 237 • 1300 | +36 1 • 237 • 1320

e-mail: info@tpf.hu

www.tka.hu

TARTALOM

Előszó	5
A formális, nemformális és informális tanulás szinterei és módszerei: Hazai és európai trendek	6
A tanulás rejtett szinterei, avagy a nemformális tanulás szektorokon átívelő alkalmazása	8
A nemformális tanulás támogatása az Erasmus+ programban	11
„Én az egész projektet egy nemformális tanulási formának tekintem!” A BGSZC II. RÁKÓCZI FERENC KÖZGAZDASÁGI SZAKGIMNÁZIUM <i>NEMZETKÖZIESÍTÉS A KORSZERŰ TURISZTIKA! KÉPZÉS JEGYÉBEN</i> CÍMŰ PROJEKTJE	14
Tábla helyett táblagép: ismerkedés a kontinens iskoláival A II. RÁKÓCZI FERENC ÁLTALÁNOS ISKOLA <i>A XXI. SZÁZAD LEENDŐ EURÓPAI POLGÁRAINAK OKTATÁSA - A TECHNIKA ÉS AZ INNOVÁCIÓ ALKALMAZÁSA A TEHETSÉG KIBONTAKOZTATÁSA ÉS A KORAI ISKOLAEHLAGYÁS LEGYŐZÉSE ÉRDEKÉBEN</i> CÍMŰ PROJEKTJE	17
A játéknak helye van az egyetemen is A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR, ÜZLETI TUDOMÁNYOK INTÉZETÉNEK <i>ISGÉE – IMPLEMENTATION OF SERIOUS GAMES IN ENTREPRENEURSHIP EDUCATION</i> CÍMŰ PROJEKTJE	20
Nemformális módszerekkel született újjá az ifjúsági párbeszéd is A GYERMEK- ÉS IFJÚSÁGI ÖNKORMÁNYZATI TÁRSASÁG <i>(BE)VONZÓ?</i> CÍMŰ PROJEKTJE	23
„Az anyaság lényegében nemformális tanulás” A PANDORA EGYESÜLET <i>MOTHER NATURE - ANYATERMÉSZET</i> CÍMŰ PROJEKTJE	26
Kiszakadni a városból A SZATYOR EGYESÜLET BUDAPEST <i>GREEN SEEDS</i> CÍMŰ PROJEKTJE	29
Új pályázati ciklus 2021-től	32
#ERASMUSDAYS	34

ELŐSZÓ

Játékos? Kreatív? Mérhető? Az egyetlen hasznos tanulási forma? Mi is az a nemformális tanulás, és miben különbözik a formálístól vagy épp az informálístól?

Ezeket a kérdéseket jártuk körül a Tempus Közalapítvány szakpolitikai szemináriumán 2019 decemberében. A rendezvény célja az volt, hogy bemutassa a nemformális tanulási módszereket előtérbe helyező projektek sokszínűségét, és példát mutasson a szakpolitikai célkitűzések gyakorlati megvalósítására. A résztvevők a témáról szakértői előadások és interaktív projektbemutatók segítségével kaphattak komplex képet.

Szó volt a szakterület fogalmainak értelmezéséről és a nemformális módszerek nemzetközi hatásairól, valamint arról, hogyan támogatják az uniós programok a nemformális tanulási módszerek hazai alkalmazását az oktatás és képzés különböző területein.

A rendezvényen olyan sikeres nemzetközi együttműködések is bemutatkoztak, amelyek keretében a köznevelési, szakképzési, ifjúsági, felnőtt tanulási és felsőoktatási szektorban ismertek meg, illetve alkalmaztak nemformális tanulási módszereket.

Jelen füzetben a szakpolitikai szeminárium előadásai alapján készült összefoglalókon és inspiráló projektbemutatókon keresztül képet kaphat arról, hogy miképp részesülhet a nemformális tanulás előnyeiből, ha bekapcsolódik az Erasmus+ vagy az Európai Szolidaritási Testület programba.

Kellemes tanulást és jó olvasást kívánunk!

A FORMÁLIS, NEMFORMÁLIS ÉS INFORMÁLIS TANULÁS SZÍNTEREI ÉS MÓDSZEREI –

hazai és európai trendek

AZ OKTATÁST IS ÉRINTŐ TÁRSADALMI, GAZDASÁGI, NEMZETKÖZI ÉS TECHNOLÓGIAI VÁLTOZÁSOK ÁTALAKÍTJÁK A HAGYOMÁNYOS ISMERETSZERZÉS KERETEIT ÉS KITÁGÍTJÁK A TANULÁS SZÍNTEREIT. MÍG A KORÁBBI GENERÁCIÓK SZÁMÁRA AZ ÚJ ISMERETEK MEGSZERZÉSÉNEK JELLEMZŐ HELYÉT ÉS FORRÁSÁT AZ ISKOLA JELENTETTE, ADDIG MA A Z ÉS AZ ALFA GENERÁCIÓ SZÁMÁRA AZ ISKOLA CSAK EGY A SZÁMTALAN TANULÁSI SZÍNTÉR KÖZÜL.

A tanulás három dimenzióját – a formális, nemformális és informális tanulást – a környezet, a szervezettség, a célorientáltság, a szándékolttság, valamint a kvalifikáció mentén differenciálhatjuk. A **formális tanulás** esetében a tanulás céljára létrehozott intézményben (iskolában) szervezett módon, kötött keretek között valósul meg a tanulás, a résztvevő tudatosan, tanulási céllal vesz részt a tanulási folyamatban, az eredmény formálisan dokumentált, azaz valamilyen végzettség megszerzéséhez vezet. **Nemformális tanulás** esetén az ismeretsajátítás, kompetenciafejlesztés nem deklaráltan tanulás céljára létrehozott intézményben folyik, a tanulás keretei rugalmasak, és bár a tanulási folyamat szervezeten és tudatosan valósul meg, az eredmény nem dokumentált formálisan. A tanulás fogalmakörén szinte teljesen kívül marad az **informális tanulás**, amely az ismeretszerzés legősibb formájaként életünk természetes velejárója, mindennapi tevékenységeink során, a környezetből érkező ingerek alapján történő fejlődés.

A nemformális és az informális tanulási színtér rendkívül sokszínű platformot kínál a tanulásra, úgymint kulturális programok, munkahelyi tréningek, egyházi programok, szakkörök, hobby- és sporttevékenységek, rendezvények, kirándulások, témahetek, tanulmányi versenyek, tehetséggondozás, tanulói és oktatói külföldi mobilitás, önkéntes munka, cserkészlet, tanfolyamok, tréningek, konferenciák, OTDK, szakkollégiumok, klubok, YouTube, Facebook, Instagram, Instructables, Netflix, Reddit, GitHub, Coursera, MOOC kurzusok stb.

A nemformális és informális tanulás jellegzetessége és különleges értéke, hogy rugalmas, kreatív, igénybe vehet bármilyen keretet. A tanulás módszerei és a tanulói tevékenységek értékelési technikái eltérnek a formális tanulás során alkalmazott metodikától. **A nemformális tanulás érdeklődésre, valós élet- vagy munkatevékenységekre épül, tanulói és tanulás központú, célja a tanulás ösztönzése, az egyéni tanulási utak, a bevonódáson alapuló személyre szabott fejlesztés támogatása.** A közösen végzett munka eredményeinek, az egyéni képességekhez mért feladatok megoldásának sikere elkötelezetté teheti az érintetteket a tanulás egyéb formái iránt, valamint megnyithatja az utat a formális tanuláshoz is. Szintén lényeges, hogy nemformális környezetben az iskolai keretek között direkt módszerekkel nem vagy csak korlátozottan fejleszhető, ugyanakkor a gazdasági, technológiai, környezeti változásokhoz való eredményes alkalmazkodáshoz nélkülözhetetlen transzverzális, globális, digitális, kulturális, társas és személyes kompetenciák fejlesztése is eredményesen megvalósulhat.

A nemformális és informális tanulás témaköre 2000-ben, a *Memorandum az egész életen át tartó tanulásról* című stratégiai dokumentummal került az európai oktatáspolitikai diskurzus fókuszába. Azóta számtalan európai stratégia és ajánlás hangsúlyozza a formális oktatáson és képzésen kívül szerzett tanulási eredmények értékelésének és elismerésének jelentőségét és szükségességét. Az Európai Unió Tanácsa 2012. december 20-i ajánlásában¹ arra ösztönzi a tagállamokat, hogy hozzanak létre nemzeti rendszereket a nemformális és az informális tanulási eredmények elismerésére annak érdekében, hogy az egyének a formális képzésen kívül szerzett ismereteik, készségeik és kompetenciáik alapján teljes körű vagy részleges minősítést kaphassanak. A tagállami gyakorlatokról és a validációs eljárások fejlesztési folyamatairól a Cedefop által két évente publikált európai adattárból² tájékozódhatunk.

Magyarországon több stratégiai dokumentum is elismeri a nemformális és informális tanulás értékét és a bármilyen környezetben szerzett tanulási eredmények „hivatalos státuszba” helyezésének szükségességét, de jelentős előrelépés nem történt a gyakorlati megvalósításban.

A magyar oktatási törvények nem akadályozzák, de nem is különösebben támogatják az iskolán kívül szerzett tanulási eredmények formális tanulási folyamatba történő beszámítását. A 2011. évi CLXXXVII. szakképzési törvény a szakképző iskola vezetőjének felelősségi- és hatáskörébe utalja a beszámítás kérdését. A felsőoktatásban a 2011. évi CCIV. törvény szabályai alapján a kreditátviteli bizottság dönt az előzetesen nemformális és informális tanulás során megszerzett tudás, munkatapasztalat tanulmányi követelményként történő elismeréséről. A 2013. évi LXXVII. felnőttképzési törvény az államilag elismert szakképzések és a nyelvi képzések esetében kötelezővé teszi a dokumentumokkal nem igazolt tanulási eredmények (előzetes tudás) felmérését, és a követelmények megfelelő szintű teljesítése esetén a képzésben részt vevő adott képzési rész alóli felmentését.

Magyarország is csatlakozott azokhoz a kezdeményezésekhez, amelyeket az Európai Unió az utóbbi másfél évtizedben indított (pl. Europass portfólió, Youthpass, EKRR/MKKR, ECVET) az egyéni tanulási és életpálya utak támogatására és rugalmasabbá tételére. Ezen eszközök közös jellemzője, hogy tanulási eredmény alapúak³ és a különböző nemzeti képzési rendszerek fennmaradása mellett biztosítják a különböző szintereken és formában megszerzett kompetenciák hazai és európai elismertettségét, összehasonlíthatóságát és átláthatóságát. A tanulási eredmény alapú szemléletmód a tanulásról és a tanításról való gondolkodásunk megváltoztatását és a különböző tanulási szinterek egyenrangúságának elfogadását igényli mindannyiunktól. Ezért még inkább indokolt és sürgető az iskolán kívüli (nemformális és informális) és az iskolai (formális) tanulási folyamatok, valamint a teljes életszakaszt átfogó (lifelong) és az élet minden területére kiterjedő (lifewide) tanulás egységben történő megközelítése és kezelése. •

FARKAS ÉVA

egyetemi docens, felnőttképzési szakértő

1 A Tanács ajánlása a nem formális és az informális tanulás eredményeinek érvényesítéséről. 2012. december 20.

[eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TEXT/PDF/?uri=CELEX:32012H1222\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TEXT/PDF/?uri=CELEX:32012H1222(01)&from=EN)

2 The European Inventory on validation of non-formal and informal learning
cedefop.europa.eu/en/events-and-projects/projects/validation-non-formal-and-informal-learning/european-inventory

3 A tanulási eredmény (learning outcome) a tanúlással – a tanulási szakasz végére – elérhető kimeneti követelmények leírását jelenti, a Magyar Képesítési Keretrendszerhez illeszkedő tudás + képesség + attitűd + autonómia-felelősség kontextusában meghatározott cselekvő szintű kompetencialeírás. Azt határozza meg, hogy a hallgató mit tud, mit ért, és önállóan mire képes, miután lezárt egy tanulási folyamatot, függetlenül attól, hogy hol, hogyan, és mikor szerezte meg ezeket a kompetenciákat.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Farkas Éva (2014): *A rejtett tudás. A nemformális környezetben szerzett tanulási eredmények hitelesítése.*

SZTE JGYPK FI, Szeged.

mek.oszk.hu/16200/16217/16217.pdf

Váczy Zsuzsa (2012): *Fejlesztési lehetőségek nemformális tanulási környezetben.*

Könyv és nevelés, 1. szám. 27-42. p.

folyoiratok.ofi.hu/konyv-es-neveles/fejlesztési-lehetosegek-nem-formalis-tanulasi-kornyezetben

A TANULÁS REJTETT SZÍNTEREI, AVAGY A NEMFORMÁLIS TANULÁS SEKTOROKON ÁTÍVELŐ ALKALMAZÁSA

HASONLÍTUNK. FIGYELÜNK, ÖSSZEMÉRÜNK, VISZONYÍTUNK. TANULUNK, DEFINIÁLUNK ÉS IDENTITÁST KÉPZÜNK AZ ÖSSZEHASONLÍTÁS ÁLTAL, KÖNNYEBBEN MEGÉRTÜNK ÉS MEGRAGADUNK DOLGOKAT. NEKEM ÚGY TŰNIK, A NEMFORMÁLIS TANULÁS FOGALMÁT IS LEGINKÁBB A FORMÁLIS TANULÁSSAL ÖSSZEHASONLÍTVA FOGJUK MEG LEGGYAKRABBAN, ÍGY KÉPEZVE EGYFAJTA MEGHATÁROZÁST KÜLÖNBÉGEIBEN, AMI NEM MINDIG FELTÉTLENÜL HASZNOS VAGY CÉLRA VEZETŐ. AZ ÖSSZEHASONLÍTÁS GYAKRAN ÍTÉLETEKHEZ VEZET - JOBB, ROSSZABB, FONTOSABB, HASZNOSABB, ÉS MÉG SOROLHATNÁNK... PEDIG AMI IGAZÁN FONTOS, AZ A MINŐSÉGI OKTATÁS – EGYARÁNT LÁTTUNK MÁR NAGYON MAGAS SZÍNVONALON MEGVALÓSULÓ FORMÁLIS ÉS NEMFORMÁLIS TANULÁSI FOLYAMATOT IS. A KÉRDÉS: HOGYAN TUDJA AZ EGYIK A LEHETŐ LEGJOBBAN KIEGÉSZÍTENI A MÁSIK FORMÁT?

Elgondolkodtam hát... Hogyan tudta középiskolás történelemtanárom izgalmas szerepjátékká tenni a felelést, hogy arra még a mai napig emlékszem? Mi motiválta arra, hogy újra és újra új módszereket hozzon a jól megszokott hagyományos tanítási rendszerbe?

Nálam az elmúlt 17 évben a nemformális tanulás volt fókuszban, hiszen bár friss és ropogós pedagógusi diplomával, de az ifjúságügyi területen helyezkedtem el, és értem az évek során képzővé, módszertani tanácsadóvá.

Abban hiszek, hogy a két rendszernek nemcsak egymást kiegészítőnek, de módszertanilag átjárhatónak is kell lennie a legjobb tanulási eredményekért és élményekért. A lényeg számomra a két rendszer közös célja: **a cél, hogy a tanulás segítse az eligazodást a világban, kortól és struktúrától függetlenül. Eligazodni az egyre komplexebb és villámgyorsan fejlődő világban, képessé tenni a tanulásra, a változásra, a változás tanulására** – ehhez keresünk folyamatosan eszközöket és módszereket elkötelezett közösségünkben.

Módszertani vonatkozásból megközelítve nevezzük ezt a fogalmat most „bevonódó„ tanulásnak – ne állítsuk szembe semmivel –, amiről megosztom néhány gondolatomat, hiszen talán ez az aspektusa az, amely számomra leginkább meghatározza.

Hogy mitől lesz egy tanulási folyamat részvételre ösztönző? Összegyűjtöttem a számomra legfontosabb hozzávalókat:

- Kíváncsiság gondozása
- Védett tanulási környezet
- Partnerség
- Tapasztalati tanulás
- Bevonódás, játékoság
- Önkéntesség

A kíváncsiság életben tartása, gondozása – enélkül tapasztalatom szerint nem tud kialakulni vagy fennmaradni az érdeklődés. Alapos átgondolást igényel, hogy melyek azok a pontok, módszerek a folyamatban, amelyek teret adnak a kíváncsiságnak, hol tudjuk a témát megtartva követni a tanulók kíváncsiságának irányát, és emiatt néha akár hirtelen újratervezésre is szükség lehet. Támogathatja a kíváncsi attitűdöt például a kérdezés kultúrájának erősítése – ezzel kapcsolatban sok módszer elérhető –, és kiemelném még a tanulási igények, szükségletek megfogalmazásának fontosságát, melyek jelzik a képző/tanár/facilitátor felé a kíváncsiság irányát, területeit.

» **A KÉRDÉS MAGAMHOZ: MENNYIRE VAGYOK KÍVÁNCSI A RÉSZTVEVŐK ÉRDEKLŐDÉSÉRE, HOZZÁÁLLÁSÁRA, KÉRDÉSEIRE?**

Partnerség – a személyes kedvencem, meggyőződésem szerint minden más alapja a tanulási folyamatban. A tanulást támogató személy attitűdje itt igazán a lényeg. Hogyan tekintek magamra és a tanulási folyamatban résztvevőre? Kinél van az autoritás, a döntés, a hatalom? A folyamatot irányítom vagy az embert? Támogatok vagy irányítok? Én minden folyamatban alapvetően törekszem arra, hogy a tanulásban résztvevők partnerként érezzék magukat, nem pedig a folyamat elszennvedő alanyának. És bár ezt gyakran megkérdőjelezzik, ez a fajta együttműködés és partneri kapcsolat gyakorlatilag bármilyen célcsoporttal megvalósítható.

» **AMIT ÉRDEMES ÚJRA ÉS ÚJRA MEGKÉRDEZNEM MAGAMTÓL: MENNYIRE VAGYOK NYITOTT A TANULÓKTÓL ÉRKEZŐ JAVASLATOK BEÉPÍTÉSÉRE, HOGYAN TUDOK RUGALMAS LENNI A TANULÁSI FOLYAMATTAL AZ ADOTT KERETEK KÖZÖTT? TITKOS KÉRDÉS: IGAZÁBÓL TÖBBNEK ÉRZEM MAGAM A TANULÓKNÁL?**

Szorosan kötődik az előző ponthoz a **védett tanulási környezet** témája, melynek egyszerre lehet alapja és következménye az együttműködő partnerség. A csoportban a tanulást támogató személy iránt kialakuló biza-

lom jó esetben egyfajta tanulási atmoszférát, buborékot hoz létre, melyben megengedett, sőt bátorított a hibázás, illetve az elakadás, nem értés kifejezése. Ez a közeg a csoportot nem csupán tanulókként, de a tudás, gondolatok forrásaként kezeli, ahol a csoporttagok és a tanulást támogató személy kölcsönösen tanulnak egymástól. Ennek sikere ismét nagyban függ a képző/tanár/facilitátor attitűdjétől.

» **KÉRDÉS ÖNMAGAMHOZ: MENNYIT ÉS MIT TANULOK A CSOPORTTÓL? MI VOLT AZ UTOLSÓ DOLG, AMIT EGY TANULÓTÓL TANULTAM?**

Tapasztalati tanulás – nem mindenben, nem állandóan, az egyensúlyra törekedve. Időt és energiát igényel a tanulást támogató személytől, viszont tervezhető, és szinte garantált a tanulás sikere, ha megfelelően alkalmazzuk. Tulajdonképpen kisebb-nagyobb kísérletek, tapasztalatok illusztrációként való használatáról beszélünk, melyek a kognitív és emocionális funkciókat kombinálva hoznak létre tanulási lehetőséget. A kihagyhatatlan elem a tapasztalathoz kapcsolódó reflexió, melynek során a megélt tapasztalatokat a tudatos tanulási szintre emeljük. Ne gondoljunk feltétlenül több órát igénybe vevő nagy gyakorlatokra (bár ezek is kiválóak, ha passzolnak a tanulási célokhoz), a lényeg a megélés, az élmény: ha jobbkezesként bal kézzel kell leírnom a nevem, máris van egy egyszerű élményem arról, hogy mivel jár egy preferencia, és saját tapasztalatom alapján könnyebben meg is jegyzem az élményhez kapcsolódó következtetéseket.

„MONDD EL, ÉS ELFELEJTEM. TANÍTS MEG, ÉS EMLÉKSZEM RÁ. VONJ BE, ÉS MEGTANULOM”
BENJAMIN FRANKLIN

A NEMFORMÁLIS TANULÁS TÁMOGATÁSA AZ ERASMUS+ PROGRAMBAN

Végül, a fűszer, a kis csípős, izgalmas hozzávaló: **játékosság, a fantázia használata**. Ezzel kapcsolatban sokat nem kell magyaráznunk, mindenki tudja, hogy a játékos, fantáziadús elemek feldobnak egy tanulási folyamatot, élvezetessé teszik azt. Ami nekem itt fontos, az inkább az egyensúly: a játék, fantázia legyen eszköz, nem pedig cél. „A játék nem játék!” (van egy ilyen című könyv is, ajánlom inspirációnak), vagyis mindig a tanulási célhoz rendelve és arányosan igyekszem tervezni a játékos gyakorlatokat, reflektálva az élményekre.

» A KÉRDÉS: MENNYIRE FŰSZEREZEM TUDATOSAN JÁTÉKOSSÁGGAL ÉS FANTÁZIÁVAL A GYAKORLATAIMAT, HOL KÍVÁNNÁ A FOLYAMAT TÖBBET VAGY KEVESEBBET BELŐLE?

Belátom, tudom, hogy az eddig felsorolt szinte összes hozzávaló energiát és tudatos tervezést igényel, esetlegesen megnövelve a felkészülési munkát, mégis azt mondom, hosszú távon megéri. Megéri, mert a befektetett energia, a „bevonó” tanulás eredménye motiváció és aktív részvétel a csoportban – ez pedig nekem ad újabb energiát, motivációt és sikerélményt. Ja, és mellel a tanulás is eredményesebb. **Ha kitartóan és jól csináljuk, érzékelhetően nő a csoportban a felelősségvállalás is, mind a saját tanulási folyamatot, mind a csoportfolyamatot illetően. Nekem ez a motivációm. Te látod a tiédet? •**

CSALAGOVITS ZÓRA

képző, ifjúsági tréner

A NEMFORMÁLIS TANULÁS SZÁMTALAN VÁLTOZATOS MÓDON JELENHET MEG AZ ERASMUS+ PROGRAMBAN, ERRŐL VOLT SZÓ A TEMPUS KÖZALAPÍTVÁNY ÁLTAL SZERVEZETT A TANULÁS REJTETT SZÍNTEREI CÍMŰ RENDEZVÉNYEN.

Az Erasmus+ projektek és mobilitások már önmagukban is a nemformális tanulás eszközei, tehát azzal, ha valaki nemzetközi együttműködésben vagy külföldi továbbképzésen vesz részt, a nemformális tanulás módszertanának részesévé és aktív közreműködőjévé válik – mutatott rá Verses István, Erasmus+ programvezető a szakpolitikai szemináriumon.

HOGYAN TÁMOGATJA AZ ERASMUS+ PROGRAM A NEMFORMÁLIS TANULÁST?

A nemformális tanulás az Erasmus+ program esetében is a participatív és tanulóközpontú megközelítésen alapul; a tanulók önkéntes alapon vesznek részt benne, ezért ez a tanulási módszer szorosan kapcsolódik az igényeikhez, törekvéseikhez és érdeklődési köreikhez.

Fontos kiemelni, hogy a programban szektoronként – köznevelés, szakképzés, felsőoktatás, ifjúság, felnőtt tanulás – eltérhet a nemformális tanulás értelmezése, ugyanakkor mindegyikben jelen van. **A nemformális módszerek alkalmazása az Erasmus+ projektekben elősegíti a kompetenciafejlődést:** a tevékenység előtti felkészítés és azt követő értékelés során a résztvevő felmérheti tanulási céljait, megtervezheti a tudás megszerzéséhez vezető utat, a nemzetközi környezetben való együttélés pedig számos nemformális és informális tanulási helyzetet eredményezhet. Az Erasmus+ projektek egyik kulcseleme a „learning by doing”, vagyis a cselekvés általi tanulás, amelyet főként a szakképzési vagy önkéntes projektek esetében gyakorolhatnak a résztvevők. Emellett **az úgynevezett „soft skillek” (transzverzális készségek) is jelentősen fejlődnek** – mint például az önismeret, a kooperáció, a kommunikáció vagy a társadalmi szerepvállalás –, de egyéb szociális kompetenciák is kiválóan fejleszthetők nemformális vagy informális tanulás révén.

KIEMELT CÉLOK A PROGRAMBAN, AMELYEK NEMFORMÁLIS TANULÁS RÉVÉN VALÓSULHATNAK MEG

- **AZ EGYÉNEK TÁMOGATÁSA A SZEMÉLYES ÉS SZAKMAI ALAPKÉSZSÉGEIK, VALAMINT KULCSKOMPETENCIÁIK MEGSZERZÉSÉBEN ÉS FEJLESZTÉSÉBEN.** Az Európai Bizottság hatástanulmányaszerint a mobilitásban résztvevő felsőoktatási hallgatók álláshoz jutásának esélye a diploma megszerzését követő évben kétszer nagyobb, mint azoké a társaiké, akik nem kapcsolódtak be nemzetközi mobilitási programokba. Háromból több mint egy esetben ajánlottak állást Erasmus-gyakornoknak annál a vállalatnál, ahol szakmai gyakorlatát töltötte, illetve tízből egy gyakornoknak már saját vállalkozása van. Az európai munkáltatók 92 százaléka a toborzásnál a fent is említett transzverzális készségeket keresi (problémamegoldás, csapatmunka, kíváncsiság), a felmérések szerint pedig a külföldön tanuló hallgatók ezen a téren nagyon jól állnak. Az Erasmus+ programban résztvevő hallgatók 80 százaléka gondolja úgy, hogy fejlődött a problémamegoldó készsége, illetve hogy könnyebben talál megoldásokat konfliktushelyzetekben.
- **A FORMÁLIS ÉS NEMFORMÁLIS OKTATÁS, VALAMINT A SZAKKÉPZÉS ÉS A MUNKAERŐPIAC KÖZÖTTI KAPCSOLATOK JOBB MEGÉRTÉSE.** A mobilitásban résztvevő felsőoktatási hallgatók álláshoz jutásának esélye a diploma megszerzését követő évben kétszer nagyobb, mint a mobilitásban részt nem vevő társaiké. A szakképzési mobilitási programban résztvevő fiatalok szintén magasabb foglalkoztatási rátával rendelkeznek, 3 évvel a külföldön töltött időszak után magasabb a foglalkoztatottságuk (81% vö. 68%). Négyből három munkavállaló szerint az önkéntességgel töltött időszak növelte az elhelyezkedési esélyeiket. Emellett a szakképzési csereprogramban részt vett diákok gyorsabban szerzik meg életük első állását, mint azok, akik nem kapcsolódtak be a programba (átlagosan 2,9 hónap a 4,6 hónappal szemben), és jóval magasabb fizetést is kapnak (25%-kal többet).
- **A MOTIVÁLTSAG NÖVELESE A (FORMÁLIS/NEMFORMÁLIS) OKTATÁSBAN VAGY KÉPZÉSBEN VALÓ JÖVŐBELI RÉSZVÉTEL TEKINTETÉBEN:** a felsőoktatás kapacitásbővítő projektjei az egész világon, éves szinten körülbelül 140 új projekttel járulnak hozzá a fenntartható fejlődéshez. Ezek hatására gyakran további mobilitási és együttműködési projektek valósulnak meg az európai és fejlődő országok felsőoktatási intézményei közt, valamint fokozódik az egyetemek és kormányok közötti tudásmegosztás.

SZEKTORSPECIFIKUS CÉLKITŰZÉSEK AZ ERASMUS+ PROGRAMBAN

A **köznevelési szektorban** az iskolák támogatása kerül előtérbe a korai iskolaelhagyás és a hátrányos helyzetű tanulók kezelésében, az Erasmus+ projektek során megtapasztalt nemformális tanuláshoz köszönhetően csökkenthető az iskolai lemorzsolódás. A **szakképzés területén** a visszajelzési utak kialakítása és a kompetenciák további fejlesztése a legfőbb cél a szakképzés magasabb minőségének érdekében. A **felsőoktatásban** a nemzetközivé válás elősegítése és a befogadó felsőoktatási rendszerek kialakítása vált kulcsfontosságúvá; az utóbbi pályázati ciklusban több mint 30 000 nehéz társadalmi-gazdasági háttérből származó egyetemi hallgató élhetett az Erasmus+ lehetőséggel. Az **ifjúsági terület** legfőbb kihívása a nemformális tanulás és az ifjúsági munka elismertetése, vagyis az olyan projektek támogatása, amelyek kifejezetten a fiatalok bevonására, összekapcsolására és képességeik kibontakoztatására irányulnak. Ezen felül fontos célkitűzés a vállalkozói készségekkel kapcsolatos oktatás előmozdítása is a fiatalok körében. A **felnőtt tanulás** esetében az alacsony képzettségű fel-

nőttek igényeire szabott kiváló tanulási lehetőségek fejlesztése, illetve a felnőttoktatást támogató pedagógusok és más személyzet kompetenciáinak bővítése kerül fókuszba.

MIT TESZ ENNEK ÉRDEKÉBEN A TEMPUS KÖZALAPÍTVÁNY?

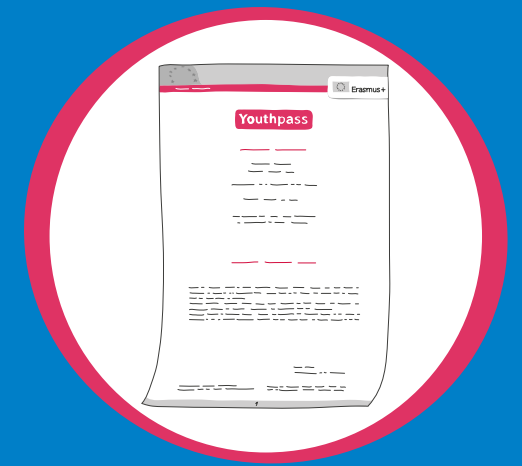
Az Erasmus+ programot működtető magyar nemzeti iroda feladatkörébe tartozik többek között a **stratégiai együttműködések kialakítása, támogatása** más nemzeti irodákkal. Az „Among others” például egy 2014 óta futó hosszú távú projekt, amelyben a lengyel, ír, török, cseh, lett és magyar nemzeti iroda dolgozik együtt azon, hogy az interkulturális kompetenciák oktatását nemformális módszereket használva ismertessék meg a felsőoktatásban dolgozó/tanuló ifjúsági szakemberekkel, illetve majdani szakemberekkel. Hazánkban ez a tudásátadás egyetemi kurzus formájában valósul meg, amiért a hallgatók kreditet és Youthpass tanúsítványt is kapnak.

A magyar nemzeti iroda nemzetközi szerepvállalásai közé sorolható továbbá a **készségek és képesítések átláthatóságának és elismerésének támogatása**: a Tempus Közalapítvány részt vesz a nemzetközi Youthpass munkacsoportban, amelynek fő prioritása a nemformális tanulás által elért tanulási eredmények láthatóvá tétele és dokumentálása, különböző eszközök (Europass mobilitási igazolvány, Youthpass) segítségével.

A Tempus Közalapítvány tehát elkötelezett amellett, hogy nemcsak működteti, hanem operatíván szintetizálja és segíti a nemformális tanulás terjesztését a projektekben – bemutatva az eredményeket, elért sikereket. Kiemelt figyelmet kapnak a disszeminációs eseményeken azok a projektek, amelyek a nemformális tanúlással foglalkoznak; projektbemutatók, élménybeszámolók várják a program és a téma iránt érdeklődőket a rendezvényeken. •

SIMON BOGLÁRKA

junior kommunikációs munkatárs

ERASMUS+ PROGRAMBAN EDDIG ÖSSZESEN

18660 YOUTHPASS TANÚSÍTVÁNYT

ÁLLÍTOTTAK KI MAGYARORSZÁGON FIAALOK ÉS IFJÚSÁGI MUNKÁSOK SZÁMÁRA.

NEMZETI EUROPASS KÖZPONTKÉNT AZ ELMÚLT HÁROM ÉVBEN

8699 EUROPASS MOBILITÁSI IGAZOLVÁNYT

ÁLLÍTOTTAK KI MAGYARORSZÁGON, EBBŐL

3710-ET 2018-BAN

„ÉN AZ EGÉSZ PROJEKTET EGY NEMFORMÁLIS TANULÁSI FORMÁNAK TEKINTEM!”

A FŐVÁROSI BGSZC II. RÁKÓCZI FERENC KÖZGAZDASÁGI SZAKGIMNÁZIUMA SAJÁT BEVÁLLÁSA SZERINT MÉG AZ ÚT ELEJÉN TART AZ ERASMUS+ PÁLYÁZATOK TERÉN. EHEZ KÉPEST ÉLETÜK LEGELSŐ PÁLYÁZATÁNAK EREDMÉNYEI MÁRIS SOK SZEMPONTBÓL MÉRFÖLDKÖVEK. **GALGÓCZYÉVÁVAL, A „NEMZETKÖZIESÍTÉS A KORSZERŰ TURISZTIKAI KÉPZÉS JEGYÉBEN” ELNEVEZÉSŰ ERASMUS+ PÁLYÁZAT KOORDINÁTORÁVAL BESZÉLGETTÜNK TÖBBEK KÖZÖTT A SZAKMÁJUKAT ÉRINTŐ INNOVÁCIÓKRÓL, ILLETVE A DIÁKOK „MENNI VAGY MARADNI” DILEMMÁJÁRÓL.**

Intézmény neve:

BGSZC II. Rákóczi Ferenc Közgazdasági Szakgimnázium

Projekt címe:

Nemzetköziesítés a korszerű turisztikai képzés jegyében

RAKOCZIF.HU/ERASMUS-MOBILITAS/

ÚGY TUDOM, EZ VOLT AZ ELSŐ ERASMUS+ PÁLYÁZAT, AMIT AZ ISKOLÁJUK MEGNYERT.

Ez valóban így van, bár nem először pályáztunk. Többek között talán azért is éreztük mindannyian, hogy fordulóponthoz értünk. Néhány éve indítottuk el az idegenvezetői képzést, a jelentkezők száma azóta folyamatosan emelkedik, ezzel együtt pedig nő a külföldi szakmai gyakorlatok iránti érdeklődés is. **Ez a pályázat kiváló lehetőségnek bizonyult a diákjaink és saját szakmai tapasztalataink bővítésére.**

KIK VOLTAK A LEGFONTOSABB PARTNEREIK?

A diákok először Görögországba mentek, ezt követte Németország, Lengyelország és végül Olaszország. A szakmai gyakorlatok helyszínei elsősorban szállodák voltak, illetve más, elismert idegenforgalmi cégek. A fiatalok mindenhol nagyon jól érezték magukat, nekünk pedig minden szakmai partnerünkkel harmonikus volt az együttműködés. Ha valakit ki kellene emelnem, akkor azért a németeket említeném, mert ők voltak azok, akik a legpontosabban megterveztek minden részletet. Azok a diákok, akik német cégekhez kerültek, pontosan tudták, hogy mire számíthatnak, mi lesz a munkakörük, mik lesznek a feladataik, mennyi szabadnapjuk lesz, és kikkel fognak együtt dolgozni.

ÖNÖKNEK MENNYI BELESZÓLÁSUK LEHETETT A DIÁKOK SZAKMAI PROGRAMJÁNAK KIALAKÍTÁSÁBA?

A programmal kapcsolatos elvárásainkat maximálisan figyelembe vette minden partnerünk, hiszen egy tanulási eredmény alapú ECVET mobilitási programot dolgoztunk ki, ráadásul megterveztük a tanulási eredmények mérését, értékelését is.

MIK LETTEK ÍGY A LEGFONTOSABB CÉLKITŰZÉSEIK?

Mindenekelőtt szeretnénk volna, ha a fiatalok betekintést nyernek a turisztikai és idegenforgalmi szakma újdonságaiba, amire itthon kevesebb lehetőségük van. Szintén **fontos célkitűzés volt a részünkről, hogy fejlődjenek a diákok szociális és transzverzális készségei.** A program nemzetközi jellege miatt kiváló lehetőségnek éreztük azt is, hogy többféle munkakultúrával találkozhatnak, egyben visszajelzést kaphatnak arról, hogyan állják meg a helyüket nemzetközi környezetben.

EMLÍTETTE A SZAKMAI INNOVÁCIÓT. MIRE GONDOL PONTOSAN?

Görögországban, ahol egy hotel recepcióján dolgozhattak a tanulóink, megismerték az úgynevezett Filoxénia foglalkozási rendszert. Németországban a rendezvényszervezésbe pillanthattak bele a gyerekek, ami azért volt komoly novum, mert ez a hazai képzésnek jelenleg nem része. Szintén nagyon hasznos volt a több helyen bevezetett úgynevezett rotációs rendszer, annak a lehetősége, hogy például egy szállodán belül több munkakörben is kipróbálhassák magukat.

VISSZATÉRVE AKÁR A PARTNEREKSEL, AKÁR A DIÁKOKKAL TÖRTÉNŐ EGYÜTTMŰKÖDÉSRE, MILYEN NEMFORMÁLIS MÓDSZEREKKEL DOLGOZTAK A PROGRAM SORÁN?

Én az egész projektet egy nemformális tanulási formának tekintem, de hadd említsek meg egy konkrét esetet. Görögországban voltunk a diákokkal, amikor a gyakorlat félidejében eszünkbe jutott, hogy az rendben van, hogy mi folyama-

tosan szemmel tartjuk őket, de vajon hogyan élik meg a gyakorlatot ők maguk? Mik az ő igényeik az első három hét tapasztalata alapján? A kinti mentorral összeállítottunk egy önreflexiós kérdőívet, melynek segítségével a diákok visszajelezhettek a programban szerzett tapasztalataikról. Utána a mentoruk is értékelte őket: Hogyan állják meg a helyüket? Miben kell még fejlődniük? Hogyan kezelték a konfliktusait? Mik azok a feladatok, amiket teljes biztonsággal el tudnak végezni? Mindezt németül, illetve angolul vitattuk meg. Nagyon hasznosnak éreztük ezt a módszert mindannyian, különösen mivel ez ismét **nagyon jó lehetőséget teremtett arra, hogy a diákok fontos alapkészségei is fejlődhessenek, köztük az önérdékvényesítés, az önismeret és a kommunikáció.**

A DIÁKOK HAT HETET TÖLTHETEK KINT EGY-EGY GYAKORLATON. SZÜKSÉGÜK VOLT FELNÖTT KÍSÉRŐRE?

Igen, a kísérőtanárok a szakmai gyakorlat első hetét velük töltötték a fogadóhelyen, ezzel segítve a beilleszkedést. Ennek a diákok részéről érezhető igénye egyáltalán nem volt meglepetés. Iskolánkban sok a hátrányos helyzetű diák, többségük még sosem utazott messzire. Nekik különösen fontos volt, hogy valaki „fogja a kezüket”, akkor is, ha már szinte mindannyian nagykorúak.

A DIÁKOK EGY RÉSE GONDOLOM KIFEJZETTEN NEHÉZ ANYAGI KÖRÜLMÉNYEK KÖZÖTT ÉL. ŐK SZÁMÍTHATK A PLUSZ ANYAGI TÁMOGATÁSRA?

Igen, az Erasmus+ program egyik erőssége, hogy támogatja a résztvevőket, még akár a munkaruha megvételében is. Erre azért is volt szükség, mert egy négy- vagy ötcsillagos szállodában szigorú előírás szabályozza a személyzet öltözködését.

TÁBLA HELYETT TÁBLAGÉP: ISMERKEDÉS A KONTINENS ISKOLÁIVAL

ÖN IS TÖBBSZÖR VETT RÉSZT A PROGRAMBAN KÍSÉRŐTANÁRKÉNT. HOGYAN ÉLTE MEG EZT A SZEREPET?

Több diákom története emlékezetes. Tavaly nyáron például Berlinbe kísértem el az egyik fiút, aki akkor ült életében először repülőn. Értelemszerűen tele volt kérdésekkel és félelmekkel, ehhez képest hat héttel később kifejezetten felszabadultan és boldogan jött haza. Ma pedig már alig várja, hogy újra részt vegyen egy ehhez hasonló nemzetközi programban. Én az ilyen történeteket tartom a program legnagyobb sikerének.

NEM TART ATTÓL, HOGY EZEK A FIATALOK MEGRAGADJÁK A LEHETŐSÉGEKET ÉS KINT MARADNAK?

Tény, hogy volt olyan diákunk, akinek a gyakornoki program után állást kínáltak. Egyikük azóta befejezte az itthoni képzést, majd visszahívták Németországba, és ott is elvégzett egy tanfolyamot. Ma pedig már F&B helyettes vezető abban a szállodában, ahol Erasmus+ szakmai gyakorlatát végezte, mellette ő az egyik kinti mentora az erasmusos diákjainak. Ő például egy vidéki kisvárosból jött a fővárosba tanulni. Az Erasmus+ pályázattal kinyílt egy ajtó előtte, ő pedig remekül kihasználta a lehetőséget. Bizonyára nem ő lesz az egyetlen, aki szívesen tölt több időt külföldön, ezzel együtt viszont a diákok többsége hazajön, hiszen **a külföldi referenciákat és a megszerzett nyelvtudást itthon is kiválóan tudják kamatoztatni.**

A PROJEKT FONTOS RÉSE VOLT A TANÁRI MOBILITÁS IS. EZZEL KAPCSOLATBAN MIKET TEKINT A LEGNAGYOBB EREDMÉNYNEK?

Hasonlóan a diákokhoz, a kollégák lelkesedése és a jelentkezők száma is folyamatosan emelkedik. A hosszú távú célkitűzéseink között is ez az egyik prioritás. Jó lenne minél több kollégát kimozdítani a komfortzónájából. Azt szoktam nekik mondani, hogy **ez az egész egy hatalmas kaland, amiben ha az ember felkészülten vesz részt, emberileg is, szakmailag is felejthetetlen élményt kap.** •

BAKÓCZY SZILVIA

A KECSKEMÉTI II. RÁKÓCZI FERENC ÁLTALÁNOS ISKOLA TANÁRAI AZÉRT INDULTAK EL EURÓPA TÖBB ORSZÁGÁBA, HOGY DIGITÁLIS OKTATÁSI MÓDSZEREKET SAJÁTÍTSANAK EL. AKKOR MÉG MAGUK SEM GONDOLTÁK VOLNA, HOGY ENNÉL SOKKAL TÖBBET KAPNAK...

Ha megnézzük a Kecskeméti II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola honlapját, csupa szimpatikus dolgot láthatunk. Olyasmiket, amik alapján szülőként a legtöbben szívesen vinnénk oda a gyerekünket. Mert van olyan sulis, amelyik a jó teljesítményt, a kiváló tanulmányi átlagokat hangsúlyozza, és van, amelyik a kicsik személyiségére fókuszál. Ez az iskola nem „versenyistálló.” Igyekeznek a teljesítményre is foglalkozni, de minden, amitől a diákok ki tudják bontakoztatni képességeiket, az hozzájárul a jó hangulathoz, és náluk ez az elsődleges szempont. Emellett kiemelten oktatják a nyelveket és a sportot, odafigyelnek a tehetséggondozásra, de a felzárkóztatásra is.

Intézmény neve:

II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola

Projekt címe:

A XXI. század leendő európai polgárainak oktatása - A technika és az innováció alkalmazása a tehetség kibontakoztatása és a korai iskolaelhagyás legyőzése érdekében

RAKOCZI-KECSKEMET.HU/INDEX.PHP/CIMLAP/PALYAZATOK/ERASMUS/A-XXI-SZAZAD-OKTATASA

NYITÁS A VILÁG FELÉ

Kecskemét legnagyobb általános iskolája ez, ahol 25 osztályban 526 tanuló tölti a napjai nagy részét. Ahhoz, hogy jól érezzék magukat, de közben kihozzák magukból a maximumot, már nem feltétlenül elegendőek a hagyományos oktatási módszerek. Itt már kilenc éve úgynevezett kompetencia alapú tanítás zajlik matematika, szövegértés és szociális területen. Ebben tíz osztály érintett, ma már mindegyikben saját laptopon dolgoznak a tanulók, és több teremben működik projektor a tábla helyett. Ám nemcsak a modern eszközök fontosak, az újszerű csatornák is. **Ahhoz, hogy például a nyelvtudásban magas szintre jussanak, nagy szükségük van nemzetközi kapcsolatépítésre.** „Akárkivel is kerülünk kapcsolatba külföldről, igyekszünk a lehetőséget fenntartani, és a gyerekek felé is kiterjeszteni” – magyarázza **Borosné Hegedűs Ilona** angoltanár, projektkoordinátor. Ehhez a törekvéshez jött jól az intézménynek az Erasmus+ program, amiben ugyan pedagógusok vesznek részt, de a tanulók is profitálnak belőle.

„Ha a program segítségével sikerült kapcsolatba kerülnünk egy-egy iskolával, általában hamar beindult velük a levelezés, skype-olás, tanuló-partnerek toborzása. De még arra is volt példa, hogy gyerekeink kijutottak Hollandiába, Spanyolországba, Írországba, Finnországba. Azt is nagyon szeretik, amikor hozzánk jönnek vendégek, így alkalmuk nyílik gyakorolni a nyelvet. Azt vettük észre, hogy ez elsőtől nyolcadikig nagy motiváló erő nekik. Így értik meg, hogy valóban érdemes tanulni.”

Talán több munkával járnak a nemformális tanítási módszerek, de Borosné Hegedűs Ilona egyértelműen kijelenti, hogy megéri befektetni a pluszenergiát. „Sokkal könnyebb megnyerni a gyerekeket a tanuláshoz, ha azt látják, hogy a nyelvvel barátkozhatnak, levelezhetnek, ráadásul saját, jól ismert fórumaikon. Digitális eszközt is azért használunk egyre többet, mert ők ebben a világban vannak otthon, sokkal szívesebben tanulnak, ha használhatnak laptopot, okostelefont, és interneten is dolgozhatnak. Azt vettük észre, hogy ugyanaz a feladat sokkal jobban érdekli őket így, mint ha egy feladatlapot teszünk eléjük.”

Tehát míg más iskolákban, más tanórákon tilos a mobilhasználat, itt kimondottan támogatott. Nem csoda, hogy a gyerekek alig várják ezeket az órákat. Nyelvórán például nagyon jó módszer, ha felvételt készítenek, és így visszahallgathatják a saját hangjukat.

„Az én órávezetésemben mindig fontos volt az interaktivitás, az, hogy gondolkodásra késztessem őket” – mondja Kaszab Éva, az iskola történelem-angol szakos tanára. Igyekszem például olyan forrásokat bevinni, amivel rávehetem őket, hogy a megszokottól eltérően közelítsenek meg kérdéseket. „Lényeges, hogy az oktatás egyre gyakorlatiasabbá váljon, a tanár ne csak kiálljon, és ossza az észt...”

DIGITÁLIS FEJLŐDÉS ÉS SOK MINDEN MÁS

A nyitottság tehát eleve megvolt az itteni tanároknak, ezért amikor az Erasmus+ programban lehetőségük nyílt rá, hogy külföldi iskolák módszereit tanulmányozzák, egyik fő elemként ezt, a digitális eszközök mindennapi gyakorlatban való alkalmazását választották – ugyanakkor egészen más, a közösségi élettel kapcsolatos fogásokat is tanultak.

A fő cél az volt, hogy megismerjenek más rendszereket, struktúrákat, tanítási elveket – közvetlenül az Európai Unió különböző országaiban. Huszonheten vettek részt ebben több tagiskolából 2017 és 2018 folyamán. Tizenhárman külföldi továbbképzésen voltak, tizennégyen pedig az úgynevezett job shadowingot próbálhatták ki, vagyis meglátogattak adott iskolákat, és lényegében „ráépültek” azok életére tanítási órákon és azokon kívül is.

Ezeknek a projekteknek nagyon fontos eleme, hogy a hazatérők megosszák tapasztalataikat kollégáikkal, és természetesen amit láttak, annak adaptálható részét felhasználják tanítási óráikon vagy iskolai életükben.

„Nekünk a leginkább Lengyelország és Izland jó gyakorlatai tetszettek” – mondja Hegedűs Ilona. „Izlandon nézhettük végig például egy közösség agressziókezelési folyamatát – ebben ők nagyon sikeresek. Egyfajta mediációs, érkeinyítő módszerről van szó, amivel osztályfőnökként semlegesíteni lehet az elharapózó konfliktusokat. Lengyelországban pedig azt találtuk a legérdekesebbnek, hogy hányféleképpen tudják használni a számítógépet, akár még fizikaórán is. Hogy melyek azok az angol nyelvű tanulóoldalak, amiket a diákok szívesen használnak. Ciprusról is hoztunk jó ötleteket. Ott szépen integrálják a többségtől eltérő, például mozgáskorlátozott vagy autista kisgyerekeket. Ez a feladat nálunk

is adott, de kevesebb a lehetőségünk. Fantasztikus volt látni, hogy asszisztensi segítséggel ezek a gyerekek ott még a sorsversenyeken is részt tudnak venni.”

Végül is mindegy, hogy egy-egy nemformális tanulási modell az oktatás mely területéről érkezik, a végcél az, hogy a részt vevő magyar iskola összességében váljon egy 21. századi, modern módszereket alkalmazó közösségé. „Érdekes megnézni, hogy a használt módszerek mind jól differenciálhatók, ami jól jön akkor, ha tehetséggondozásról vagy felzárkóztatásról van szó. Például ha digitálisan oktatunk, akkor meg tudjuk oldani, hogy a gyerekek személyre szabott házi feladatot kapjanak: mindenki a neki valót” – jegyzi meg Hegedűs Ilona.

MEGMARADT BARÁTSÁGOK

Kaszab Éva a stratégiai partnerségek koordinátorként minden utazáson ott volt. „Rengengeteg új inspirációt kaptunk minden egyes helyszínen. Jól éreztük magunkat, de a lényeges inkább az, ami a hazatérés után történik. A kapcsolatok ugyanis élénken folytatódnak otthonról is. Főként egy uniós felületen levelezünk azokkal, akiket megismertünk. Itt folyik a tartalommegosztás, tanulás.”

Éva konkrét példát is mond. Volt olyan feladat, ahol mindenki a saját országa hullóit, madarait, emlőseit vagy kétlélőit mutatta be a többieknek képes leírások és prezentációk formájában. „Egy-egy ilyen feladat nagyon sok műveltségterületet vonz – természetismeret, rajz, nyelv –, de a gyerekek észre sem veszik!”

Spanyolországban videokészítéssel foglalkoztak a pedagógusok, azóta a magyar gyerekek is egyre több mozgóképes tartalmat gyártanak. „Nagyon szeretik ezeket” – mondja Éva. – „Sokszor kiderül, hogy bizony kreatívabbak, mint mi vagyunk.”

„Talán a legnagyobb hozadék egy ilyen stratégiai partnerségben a nyelvi fejlődés. Nagyszerű látni, hogy már a tizenkét-tizenhárom évesek is milyen szépen kommunikálnak” – teszi hozzá Ilona. De konkrét számaik is vannak: a kétéves Erasmus+ projekt lezárulását követően ebben az iskolában megduplázódott a sikeres nyelvvizsgák száma! Az ezen eredmény eléréséhez használt nemformális eszközöket pedig egyre több tanár ismeri meg. „Műhelymunka keretében adjuk tovább ezt a tudást: mint a dominó, úgy terjed.”

A tanuláson kívül barátságok is szövődnek, vannak tanulópárok, akik havonta skype-olnak. Éva szerint ez már egy hosszú távú hatás: a tanulók európiság-tudata fejlődik. Tudatosul bennük, hogy határok nélkül tudnak kommunikálni másokkal. „Azt látom, hogy ők még inkább európainak érzik magukat, mint a korábbi generációk, hiszen módjuk van utazni, tapasztalni, látni a világból. Nem elszigetelten magyarok, hanem egy másik, nagyobb vérkeringés részének is érzik magukat.” •

KEMPF ZITA

A JÁTÉKNAK HELYE VAN AZ EGYETEMEN IS

AZ „ISGEE – IMPLEMENTATION OF SERIOUS GAMES IN ENTREPRENEURSHIP EDUCATION” CÍMŰ ERASMUS+ PROJEKT 2018 OKTÓBERÉBEN KEZDŐDÖTT A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN (SZTE). CÉLJA EGY OLYAN PLATFORM KIFEJLESZTÉSE, AMELY JÁTÉKOS MÓDSZEREKKEL, VAGYIS GAMIFIKÁCIÓVAL SEGÍTI A DIÁKOK VÁLLALKOZÓI KÉSZSÉGEINEK FEJLESZTÉSÉT. A PROJEKTRŐL **PRÓNAYSZABOLCCSAL**, A SZTE GTK ÜZLETI TUDOMÁNYOK INTÉZETÉNEK DOCENSÉVEL BESZÉLGETTÜNK.

Intézmény neve:

Szegedi Tudományegyetem
Gazdaságtudományi Kar, Üzleti
Tudományok Intézete

Projekt címe:

ISGEE – Implementation of Serious
Games in Entrepreneurship Education

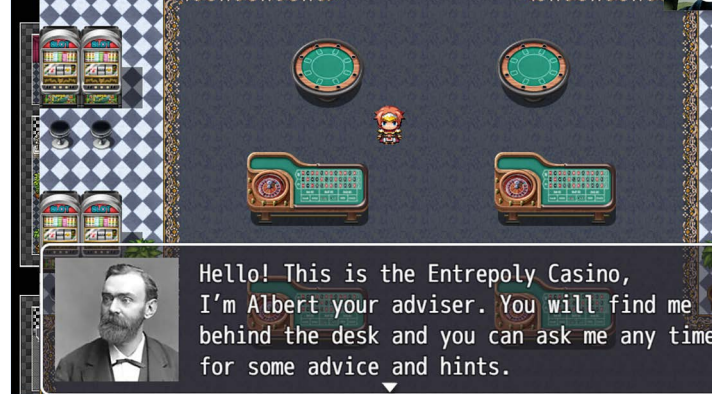
ISGEE.EU

MIÉRT FONTOS A GAMIFIKÁCIÓ, VAGYIS A JÁTÉKOSÍTÁS, MANAPSÁG MÁR NEM CSAK A GYEREKEK OKTATÁSÁBAN?

A játékosítás ma már nagyon sok területen megjelenik, alapvetően ugyan a kisebb gyerekek oktatásában kezdték el először a módszert használni, de a közigazgatástól az egészségügyig sok helyen jól alkalmazható. Az alapkoncepció szerint azokat a dolgokat, amiket kevésbé szeretünk csinálni, vagy éppen nem tudjuk pontosan, hogyan kell igazán jól csinálni, játékos köntösbe bújtatják, ezzel motiválva az embereket a feladatok elvégzésére. Mindezt úgy, hogy közben megfelelő keretek, szabályok közé van szorítva az adott tevékenység. Az egészségügyben például játékos formában rá lehet venni az embereket, hogy eleget gyalogoljanak minden nap, megfelelő mennyiségű vizet igyanak, vagy időben bevegék a gyógyszereiket. **A folyamatos visszacsatolás, a versenyszituáció mássokkal nagyon motiválón tud hatni.**

MILYEN PROBLÉMÁK SARKALLTÁK ARRÁ ÖNÖKET, HOGY PROJEKTJÜKKEL ÉS AZ ENTREPOLY JÁTÉK MEGALKOTÁSÁVAL A GAMIFIKÁCIÓT A FELSŐOKTATÁSBAN IS MEGPRÓBÁLJÁK ELTERJESZTENI?

Azért gondoltuk, hogy a módszert az egyetemisták körében is érdemes lenne alkalmazni, mert egyre inkább azt tapasztaljuk, hogy komoly kihívás a fiatalok motiválása az oktatás terén. Ez nem újdonság, nem sok olyan hallgatóval találkoztam az elmúlt 20 évben, aki örül, hogy végre bemehet órára, de most azt tapasztaljuk, hogy egyre többen vannak azok a diákok, akik egyáltalán meg sem jelennek az órákon. És ez szinte független attól, hogy az adott oktató milyen színvonalon tanít.

Elismert, jó oktatók is azzal küzdenek, hogy a hallgatóknak körülbelül 80 százaléka jelenik meg az első héten, és a 10. hétre ez lecsökken 40 százalékra. A kevésbé érdekes előadások esetében ezek az arányok még rosszabbak. A problémafelvetésünk az volt, hogy vajon hogyan tudnánk elérni azokat a hallgatókat is, akik meg sem jelennek az órákon. Tudtuk, hogy online vonalon érdemes elindulnunk, az okostelefonok bevonásával, de **nem akartunk a klasszikus, formális oktatás keretein belül maradni, így jutottunk el a gamifikációhoz.**

HOGYAN LEHET AZ EGYETEMEK SOKSZOR IGENCSAK FORMÁLIS OKTATÁSI MÓDSZEREIT JÁTÉKOSÍTANI?

Ez nekünk is egy fontos tanulási folyamat volt, mert a játék készítése folyamán két problémával szembesültünk, ami váratlan volt. Egyrészt, a játékosított tanítás kapcsán el kell felejteni azokat az alapvető dolgokat, amiket az oktatásról gondolunk. A hagyományos tananyag-átadás úgy működik, hogy van egy könyv, amit el kell olvasni, aztán a tanár elmondja, amit erről tudni kell. Azt a diák lejegyzeteli, aztán hazamegy és memorizálja, majd visszamegy az egyetemre, és ezt a számonkérésen újra leírja vagy elmondja. Ha ebben a keretben maradunk, akkor teljesen felesleges játékosítani. A Temesvári Egyetem, a román partnerünk készített korábban egy játékot, amire az Entrepoly is épül. Ez egy „mászálós” játék, amelyben ha az ember odamegy egy másik figurához, az elmagyaráz egy fogalmat, majd a játékos kap egy

PDF-dokumentumot. Én nagyon kevés motivációnak éreztem, hogy a jutalom egy dokumentum, amit egyszerűen meg is kaphatnék e-mailben. **Nem láttam értelmét, hogy a formális oktatást digitalizáljuk.** Végül arra jutottunk, hogy hagyjuk a hard skilleket, a fogalmak biflázását, inkább menjünk el a soft skillek, a kreativitás, a problémamegoldó-készség, a csapatmunka irányába. Ebben az Európai Bizottság *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework* című jelentését vettük alapul, amely a vállalkozói szellemiséghez kapcsolódó 15 kompetenciát fogalmaz meg, ezeknek a fejlesztését tűztük ki célként. Próbáltunk olyan játékot alkotni, amelyben valóban van rizikó, így a kockázatvállaló-készséget is fejleszti.

MI VOLT A MÁSODIK NAGYOBB PROBLÉMA?

Az, hogy vajon hogyan tudjuk bevonni az oktatókat. A projekt megvalósítási fázisában műhelyeket rendeztünk számukra, amin kiderült, hogy a soft skilleket helyeztük a középpontba, a kollégák egy része nehezen meggyőzhető arról, hogy a játéknak van helye az egyetemen. Ők azt az álláspontot képviselték, hogy mindenképp legyen tananyagtartalom is a játékban. Próbáltuk meggyőzni őket, hogy más – sőt, bizonyos értelemben több – eredményt tudnak elérni egy ilyen játékkal, mintha például a pénzügy tankönyvből tennének bele 10 oldalt.

Az oktatók számára kézikönyvet készítettünk, mely irányt mutat a játék adaptációjára az illető szándékaihoz illeszkedve. Így például az alapján, hogy milyen területen tanítanak, illetve mennyi időt szeretnének ezzel foglal-

kozni, segítséget nyújtunk számukra, hogy hogyan tudják beépíteni a saját tanmenetükbe a játékot. A játéknak van egy alapbeállítása, és ha valaki nem akar rajta változtatni, ezzel a beállítással azonnal használható, de, ha valaki szívesen alakít az alapbeállításokon, akkor akár rá is szabható egy-egy kurzusra. Emellett a piacon már létező jó gyakorlatokból is készítettünk egy gyűjteményt, amelyben összeválogattuk a hasonló játékokat, amelyek jól működnek. Ezekből egyébként sajnos nincs sok, illetve egy részük már nem elérhető.

HOGY ZAJLOTT AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS A PARTNEREKKEL?

A Temesvári Egyetem kollégái fejlesztették ki korábban az Entrepoly elődjét. Ők egy barcelonai székhelyű szervezettel, a STUCOM-al dolgoztak együtt, amely az oktatás számos területén nyújt szolgáltatásokat. Hoztak magukkal egy IT céget is, a román SC Expertissa-t, mely a projekt informatikai háttértámogatását biztosítja. Bevontuk az Ostravai Műszaki Egyetemet is, hogy minél több felsőoktatási intézmény vegyen részt a projektben. Emellett a német Univations cég vesz részt, amely főképp startupok működését és fiatal hallgatók vállalkozóvá válását segíti. Most már a játéknak van leprogramozott, játszható verziója, 2020 áprilisában Csehországban fogjuk nagyobb létszámban tesztelni.

Összességében gördülékeny a közös munka, de nagyon érdekes, hogy a partnerek projektről alkotott elképzelését nagyon erősen befolyásolja, hogy az adott országban alapvetően milyen az oktatási rendszer. A román partner

például még mindig úgy vélekedik, hogy minél több tananyagot kellene beletenni, míg mi és a spanyolok igyekszünk másra helyezni a hangsúlyt. Ez a sokszínűség viszont lehetővé teszi, hogy a játék különböző moduljaiban – ami a játékban egy-egy „ház” formájában jelenik meg, ahol a játékos különböző feladatokat oldhat meg – más-más tanítási módszerhez, feladáshoz nyújtsunk segítséget. Vagyis azok az oktatók is megtalálják a számukra megfelelő „házat”, akik a hard skillre helyezik a hangsúlyt, és azok is, akik nem.

MILYEN VISSZAJELZÉSEK ÉRKEZNEK AZ ENTREPOLY-RÓL?

Maga a játék első ránézésre eléggé retró, a Szuper Marióra emlékeztet a kilencvenes évekből. Érdekes, hogy a diákoknak tetszik, mert szerintük egy telefonos játéknak ilyennek kell lennie, az oktatók viszont azt feltételezik, hogy a hallgatók utálni fogják, mert a 3 dimenziós lövöldözős játékokhoz vannak szokva. Vagyis az oktatóknak sokszor téves elképzeléseik vannak arról, hogy a diákok mivel játszanak, mi köti le őket, így a visszajelzések vegyesek. Viszont kétségtelenül vonzó számukra, hogy ezzel képesek lehetnek megszólítani azokat a diákokat, akik nem járnak be az órákra. Én mindig hangsúlyozom, hogy **ez nem helyettesíti az oktatást, hanem kiegészíti.**

F. SZABÓ KATA

NEMFORMÁLIS MÓDSZEREKKEL SZÜLETETT ÚJJÁ AZ IFJÚSÁGI PÁRBESZÉD IS

A „(BE)VONZÓ?” CÍMŰ PROJEKT LEGFŐBB ERŐSSÉGE, HOGY EGY-EGY TELEPÜLÉS FIATALJAI EGYÜTT ALAKÍTHATJÁK A JÖVŐJÜKET A HELYI DÖNTÉSHOZÓKKAL. AZ EREDMÉNYEKRŐL ÉS A TANULSÁGOKRÓL, AZ ÖLTÖNYÖKRŐL ÉS A FARMERRŐL A PROJEKT KOORDINÁTORÁVAL, A GYERMEK- ÉS IFJÚSÁGI ÖNKORMÁNYZATI TÁRSASÁG ELNÖKÉVEL, GULYÁS BARNABÁSSAL BESZÉLGETTÜNK.

Intézmény neve:

Gyermek- és Ifjúsági Önkormányzati Társaság

Projekt címe:

(Be)Vonzó?

GYIOT.HU/PROJEKTEK

A PROJEKTETEK NEVÉRŐL TÖBB MINDEN IS BEUGRIK AZ EMBERNEK. MIRE UTAL PONTOSAN A (BE)VONZÓ?

2016-ban törökbálinti fiatalokkal közösen dolgoztuk ki ezt a programot. Az volt a kiinduló kérdésünk, hogy milyen alternatívákra van szükség az agglomerációban ahhoz, hogy aki szeretné, helyben tölthesse el a szabadidejét? Milyen programokat kellene helyi szinten szervezni ahhoz, hogy a fiatalok ne menjenek automatikusan a fővárosba? Ez volt ugyanis az az igény, ami erőteljesen megmozgatta a fantáziájukat. Erre alapoztuk az ifjúsági párbeszéd projektet.

MILYEN ÖTLETEKBŐL SZÜLETTEK AZÓTA A LEGJOBB EREDMÉNYEK?

Budakeszin megújult az ifjúsági tanács, és a párbeszéd hatására a fiatalok és a döntéshozók közös programokon kezdtek el dolgozni. Törökbálinton a fiatalok véleményei alapján és az ő bevonásukkal készült el a helyi ifjúságpolitikai koncepció.

MIT ÉRTESSZ AZON, HOGY FIATALOK?

A (Be)vonzó? első megvalósításában főként a középiskolás és egyetemista fiatalokat mozgatta meg. A második fázisban inkább a 13-16 éves és a már fiatal felnőtt 25-30 éves fiatalok vállalnak szerepet.

A MÁR EMLÍTETT MÁSODIK SZAKASZ ÖSSZEL INDULT EL. MIK LETTEK EZÜTTAL A CÉLKITŰZÉSEK?

A fő célunk ezúttal a fiatalok aktivizálása volt. Szerettük volna elérni, hogy a döntéshozatali folyamatokba felkészülten tudjanak bekapcsolódni, és erre a döntéshozók részéről is legyen nyitottság. Ehhez ismét szükség volt helyi kezdeménye-

zésre: ezúttal az Orosházi Gyermekek- és Ifjúsági Önkormányzat tagjaiban merült fel az igény a jól működő párbeszédre a helyi ügyekről.

MILYEN ÁLLOMÁSAI VANNAK AZ EGYÜTTMŰKÖDÉSNEK AZ ELSŐ EGYEZTETÉSTŐL A PROJEKTEK MEGVALÓSULÁSÁIG?

Van egy úgynevezett nyitó eseményünk, amire a pályázatban szereplő településekről érkeznek a résztvevők. Ide bárki eljöhét, aki érez magában érdeklődést és nyitottságot a helyi ügyek iránt. Azonban fontos kikötésünk, hogy legyen a csapatban fiatal, fiatalokkal foglalkozó szakember és helyi döntéshozó is. A nyitó eseményen ezután különböző témákat dolgozunk fel, köztük például ezt: hogyan lehetne fellendíteni a közösségi életet helyi szinten? Hogyan lehetne bevonnai a fiatalokat az őket érintő kérdésekbe? Innen jutunk el egy-egy konkrét ötlethez, majd ezt követik az úgynevezett mérföldkő események, melyek célja a folyamatkövetés. A (Be)vonzó? II-be már beiktattunk plusz kettő, főleg tanulási célú, de döntéshozókkal zajló szimulációs eseményt is. A projekt legeslegvégén pedig közösen értékeljük a tapasztalatokat.

NÉZHETÜNK MINDERRE EGY KONKRÉT PÉLDÁT?

A biatorbágyi fiatalokban például felmerült, hogy jó lenne egy helyi éjszakai buszjárat, különben nem tudnak éjjelente hazajárni. Ezt jelezték a projekt keretében szervezett ifjúsági fórumon a helyi vezetőknek. A részleteket az önkormányzat dolgozta ki, de továbbra is kikérték a fiatalok véleményét. Ennek eredményeként ma már éjszakanként is rendszeresen közlekedik a helyi busz.

A TELEPÜLÉSEK MÁSONK KEZDEMÉNYEZÉSEIT IS MEGISMERHETIK A PROJEKT SORÁN?

Igen, erre kifejezetten törekszünk. Tapasztalunk ugyanis, hogy az egyik legnagyobb segítség a partnerek számára, ha konkrét ötleteket és konkrét jó példákat látnak. Ezért is fontos, hogy a települések közvetlen közeléből vonjunk be a partnereket, a járási szint mintegy szomszédi viszonyként jelenik meg a projektben. Ennek jótékony ereje van a projektet követő időszakra is, hiszen kiépül egy jól működő kapcsolatrendszer.

TI VAGYTOK A PROJEKTEKNEK A SZAKMAI MENTORAI IS. EZ AZT JELENTI, HOGY ADOTT ESETBEN TÖLETEK IS ELINDUL EGY-EGY ÚJ KEZDEMÉNYEZÉS?

Igen. Sokszor előfordul, hogy valaki, aki már ismer minket, előáll egy ötlettel. Ilyenkor az adott települést, illetve a környező településeket már mi magunk keressük meg. Amennyiben nyitottságot tapasztalunk, hivatalosan is felkérjük őket partnerünknek. Szintén mi vagyunk azok, akik pályázunk, így tőlünk érkezik a forrás is. Csak akkor engedjük el a projekt résztvevőinek a kezét, amikor úgy látjuk, az elért eredmény a projekt után is fenntartható. Összességében tehát egyfajta katalizátor szerepet töltünk be.

MIT TARTASZ A PROJEKT LEGFŐBB SIKERÉNEK?

Számomra az igazi sikert az jelenti, hogy ezeknek az egyeztetéseknek a során rájönnek a felek, hogy a közös gondolkodásból, közös párbeszédéből átütő erejű és kézzel fogható programok születnek. Emlékeztetek az ehhez hasonló visszajelzések fiataloktól is, döntéshozóktól is: „Nem gondoltam volna, hogy ezeken az egyeztetéseken ilyen jól fogom érezni magam!” Mert ugyan már harminc év eltelt a rendszerváltás óta, a párbeszédben a mai napig nincs még elegendő tapasztalatunk.

EHHEZ A SZEMLÉLETVÁLTÁSHOZ SZÜKSÉG VOLT ÚJ, NEMFORMÁLIS MÓDSZEREKRE IS?

Természetesen. Épp ezért a már említett közös eseményeken rengeteg gyakorlatot, vitahelyzetet, műhelymunkát szervezünk, amik segítik a közös gondolkodás, illetve a partnerség kialakulását. A program maga is párbeszédre épül, hiszen a tárgyalt témákat, az átélt élményeket fel kell dolgozni, ehhez pedig különböző értékelő módszereket használunk. Ugyanakkor óvatosnak kell lennünk, hiszen a résztvevőink általában nem találkoztak még nemformális tanulási módszerekkel korábban.

MI TÖRTÉNIK A DÖNTÉSHOZÓK POZÍCIÓJÁBÓL ADÓDÓ HIERARCHIÁVAL?

A hierarchia egy ponton szinte teljesen eltűnik, legalábbis mellékessé válik. Ennél jóval fontosabbak a közös célok, illetve az elvek, például a már említett partneri viszony. Annak megtapasztalása, hogy itt mindenki tanulhat a másiktól. Ez a változás egyébként a résztvevők megjelenésén is látszik.

AZ ÖLTÖNYÖK HELYÉT ÁTVESZI A FARMER?

Pontosan. Az, hogy ez mennyit számít, számomra is fontos felismerés volt. De ugyanígy gondolkodott a sokgyermekes alpolgármester, és velünk együtt sok más hivatalban dolgozó szakember.

EMLÍTETTED A TANULÁS FONTOSSÁGÁT. MI AZ, AMIT TI, MINT SZAKMAI MENTOROK, TANULTATOK A PROJEKT SORÁN?

A (Be)vonzó? második fázisában bevezettünk néhány változást, amit az első szakasz tapasztalatai miatt éreztünk fontosnak. Ma már például sokkal szigorúbbak vagyunk az elvárásainkban. Korábban is fontosnak éreztük, hogy az önkormányzatok részéről már a projektfázisban legyenek garanciák a hosszú távú fenntarthatóságra, ma már azonban jóval több elköteleződést, illetve konkrét garanciát várunk. Ez

lehet például egy helyi rendelet arról, hogy az önkormányzat vállalja a megépült ifjúsági ház fenntartását, de dönthetnek úgy helyi szinten, hogy kineveznek egy ifjúsági referenst. Mindezt teljesen rájuk bizzuk. A lényeg, hogy az új kezdeményezés megmaradjon, függetlenül attól, hogyan cserélődnek a helyi döntéshozatalban az emberek. De ugyanilyen változás a második szakaszban a már említett fejlesztő eseményünk is, amit azért éreztünk fontosnak, mert rájöttünk, hogy a partnereinknek szükségük lehet plusz szakmai segítségre tőlünk a projekt során. És változott a projekt felelőseinek az aránya is. Korábban két helyi fiatal és egy döntéshozó jelentette a legszűkebb szakmai csapatot. Mára ez az arány 2:2 lett.

MÉG EGY ÉV VAN HÁTRA A PROJEKTBŐL. MIVEL LENNÉL ELÉGEDETT 2020 VÉGÉN?

Ha elindulna a (Be)vonzó III. illetve, ha esetleg pályázatok nélkül, az önkormányzatok saját erőforrásai jelentenék a hátszínét. Ahogy elnézem a mostanra kialakult érdeklődést, szociálisra erre minden esélyünk megvan. •

„AZ ANYASÁG LÉNYEGÉBEN NEMFORMÁLIS TANULÁS”

AZ ANYASÁG ÉLETÜNK LEGSZEBB, EGYBEN LEGNEHEZEBB HIVATÁSA. ÉPP EZÉRT ÉRDEKES, HOGY PONT EZT NEM TANÍJTÁK SEHOL ERRE A HIÁNYOSSÁGRA TALÁLT ÚJSZERŰ MEGOLDÁST A PANDORA EGYESÜLET **BERECZ ÁGNES** VEZETÉSÉVEL, A „MOTHER NATURE – ANYATERMÉSZET” CÍMŰ ERASMUS+ PROJEKT KERETÉBEN.

„Én magam hat éve lettem először anya, és négy éve született meg a második gyermekem. Mindkét alkalommal rengeteg olyan kihívással néztem szembe, amivel kapcsolatban ötletem sem volt, hogy hova forduljak. Persze, itt-ott lehet beszélgetni más édesanyákkal, de ha belegondolunk: valójában úgy nevelünk gyereket, hogy nincs igazán mód arra, hogy rendszeresen megosszuk a problémáinkat másokkal, netán szakember segítségét kapjunk” – mesél Bercz Ágnes a Mother Nature ötletének születéséről.

A játszóterei vagy épp bölcsődei csevejnek valóban más a funkciója, és önmagában nem elegendő. Már csak azért sem, mert sok tabu létezik, amikről inkább nem szeretünk beszélni, viszont sokan hajlamosak úgy tenni, mintha számukra az adott dolog könnyű lenne. Pedig mindannyian a mélyvízbe csöppenünk ilyenkor. „Az egész gyermekgondozás, gyereknevelés olyan, mintha vennénk egy kenyérpírtót, de a használati utasítást csak akkor kezdenénk böngészni, amikor már ég a kenyér” – hoz szemléletes példát Ágnes. „Amikor várandósok vagyunk, valahogy csak a szülésig látunk. Pedig a lényeg utána kezdődik, csak arról senki nem beszél. Az anyák nem kis átalakuláson mennek át ilyenkor, nincs könnyű dolguk, miközben meg kéne érteniük, hogy pontosan mi történik velük, és mit tanulhatnak belőle.”

Vagyis egyfajta tudatos önmegfigyelésre, személyiségfejlődésre lenne szükség a projekt megálmodója szerint. Ő annak idején nem talált erre lehetőséget. Úgy volt vele, a legegyszerűbb, ha ő maga hozza létre, hogy legalább másoknak segítsen. „Olyan oktatási, közösségépítő programot álmódtam meg, amiben a nők önmagukat és egymást is tudják támogatni ebben a tanulási folyamatban. Merthogy az anyaság lényegében nemformális tanulás.”

Intézmény neve:
Pandora Egyesület

Projekt címe:
Mother Nature - Anyatermészet

[MOTHERNATUREPROJECT.ORG/
HOME-MAGYAR](http://MOTHERNATUREPROJECT.ORG/HOME-MAGYAR)

EZEN IDŐSZAK HÁROM FONTOS JELLEMZŐJE

1. Minden átalakul

A nő önképe, prioritásai, világképe, életmódja teljesen megváltozik. Sokszor mentálisan nem is tudjuk olyan gyorsan követni, ahogyan történik ez a rengeteg érzelmi változás, miközben praktikus mintáink – például az alvásé, az étkezése – is szétesnek. Ez nem könnyű, ugyanakkor hatalmas lehetőség a felnőtté válásra és a fejlődésre, valamint jó alkalom arra, hogy az otthonról hozott mintákat esetleg újírjuk.

2. Kapcsolódunk a természethez

Kisgyermekünk éjjel-nappal teljes embert kíván. Ha nagyon nehéz a nap, akkor sokat segít egy nagy séta a szabad levegőn. Ezáltal kapcsolódunk saját természetünkhöz is, amitől a modern társadalomban kissé elszakadtunk. Már nem ősi életciklusaink szerint élünk. Amikor azonban egy gyermek megfog, ez a természetes ciklikusság visszatér az életünkbe, és minden jobban sikerül, ha rá tudunk hangolódni. A természet gyógyít, relaxál, lelassít. Szép megfogalmazással: amit az anya természete nem bír el, azt az anyatermészet elbírja.

3. Újraértékeljük az életutunkat

Amikor a nőből anya lesz, olyan érési folyamaton megy keresztül, ami az élete más területeire is hatással lesz. Sokan ilyenkor újragondolják az értékrendjüket, karrierjüket, esetleg úgy döntenek, hogy más szakmát keresnek vagy munkahelyet váltanak, mert több időt szeretnének a gyerekekkel tölteni.

Bercz Ágnes először is ezeket az alapokat gondolta végig. Tudta, hogy szüksége lesz külső támogatókra. Annyiban nem volt nehéz dolga, hogy korábban (a Pandora Egyesület keretei közt) többször dolgozott már nemformális tanulással kapcsolatos ifjúsági projekteken. „Megkerestem olyan nőket Európa-szerte, akikről azt gondoltam, hogy ez a téma érdekelné őket, és szívesen is dolgoznék velük.”

Többen is akadtak, akik rögtön értették a tervét, így hamar összeállt a hét szervezeti part-

nerség olasz, szlovén, magyar, német és angol résztvevőkkel. Ez persze azt is jelenti, hogy ez a problémakör minden országban ismert: az anyasággal kapcsolatos dilemmák bizony globálisak...

A hatékonyság érdekében a projektcsoport kettős célcsoportban gondolkodott: az anyákon túl a velük dolgozó segítő szakembereket is meg akarták szólítani. A terv az volt, hogy elsősorban nekik dolgoznak ki olyan segédanyagokat, amelyek megtámogatják az önismereti folyamatokat, és lehetőséget adnak kortárs önszempontú csoportok indításához és vezetéséhez.

VÉGÜL NÉGY KONKRÉT TERMÉK SZÜLETETT A MOTHER NATURE – ANYATERMÉSZETNEK ELNEVEZETT PROJEKT KERETÉBEN:

Önismereti kártyacsomag kis füzettel, amely negyvenkét alapvetet tartalmaz. Pozitív, megerősítő mondatokat, annak a tudásnak az elegyét, amit a résztvevők gyakorló édesanyakkal együtt dolgozva összegyűjtöttek. Ez használható egyénileg, terápiás üléseken vagy csoportmunkában is.

Könyv a tipikus kihívásokról, tapasztalatokról, a természethez kapcsolódás lehetőségeiről reflexív kérdésekkel, aktivitásokkal. Korántsem hagyományos kötetről van szó: a nemformális tanulást itt az interaktivitás jelenti.

„Az anya útja” önismereti kurzus, amelynél hat alkalommal idézik fel a nehézségeket, krízishelyzeteket, tanulnivalókat. Fontos kérdés, hogy új készségeiket (életszervezés, hatékonyság, nemet mondás képessége, a belső hang megtalálása, önbizalomnövelés) a résztvevők hogyan tudják más területeken hasznosítani.

KISZAKADNI A VÁROSBÓL

A nemzetközi együttműködések fontos hozadéka, hogy a közös cél elérése mellett, szinte észrevétlenül, közösség is épül hasonló területen mozgó, azonos érdeklődésű szakemberekkel. Ebben az esetben tizenhárman dolgoztak együtt, a munka egy része online zajlott, de négy élő találkozóra is sor került Szlovéniában, Németországban, Angliában és Magyarországon. *„Bár végig voltak kihívások, nehézségek, sőt konfliktusok is, mégis minden alkalommal olyan volt, mintha régi osztálytársak találkoznának. Nagyon jó így együtt lenni, együtt dolgozni”* – számol be a koordinátor.

A projektcsapatba mindenki nagy tapasztalattal érkezett a saját területéről, így egymástól is lehetett tanulni. **A két nemzetközi tréning résztvevői művészeti eszközöket, természeti gyakorlatokat, tudatos jelenlét alapú módszereket tanultak a képzéseken, és ezeket a nemformális eszközöket vitték tovább a saját csoportjaikba.**

Érdekes, hogy bár az anyaság helyzete mindenhol generál kérdéseket, minden országban máshová került a fókusz. *„Magyarországon az a kimondatlan elvárás, hogy az anya legyen főállásban csak anya, végig a GYES alatt. Németországban pedig ellenkezőleg: pár hónapos gyerek mellől már menjen vissza dolgozni. Valójában mindkettő irreális elvárás”* – említi egy jellemző kihívást a vezető. A különbségektől függetlenül a feladat mindenütt ugyanaz volt: felkutatni, hogy melyik országban kik lehetnek azok, akik számításba jönnek mint anyákat segítő szakemberek: pszichológusok, coach-ok, terapeuták, tanácsadók, védőnők, bábák, szülésznők vagy dülák – belőlük igyekeztek támogató hálózatot létrehozni.

Magyarországon tartották az első önismereti csoportot, azóta Európa-szerte mintegy százötven anya vett részt hasonlóan. Minden csoport minden egyes tagja részletes visszajelzést adott, amiket a projektgazdák beépítettek a végleges csoportmunkába. **Az általános értékelés az volt, hogy óriási szükség van erre a tevékenységre, egy olyan védett közegre, ahol az anyák megnyílhatnak.** *„Szeretnénk, ha minél teljesebben élhetnék meg ezt a szép időszakot, kapcsolódva a megváltozott belső világukhoz, és alkalmazkodva a külső körülményekhez. Hogy felismerjék új készségeiket és életcéljaikat, és azokat képesek legyenek megvalósítani”* – összegezi Ági. Magunk közt pedig elárulja: a program két éve alatt nyolc gyermek is született a projektcsapatban. Ő ezt úgy hívja: varázsdimenzió...•

KEMPF ZITA

A SZATYOR EGYESÜLET BUDAPEST MELLETT ETEKEN IS ÉVEK ÓTA FOGLALKOZIK AZZAL, HOGY HOGYAN VALÓSÍTHATÓ MEG A KÖRNYEZETTUDATOS ÉS FENNTARTHATÓ ÉLETMÓD AKÁR A VÁROSBAN, AKÁR EGY KISEBB TELEPÜLÉSEN. A CIVIL EGYESÜLET NAGY HANGSÚLYT FEKTET A KÖZÖSSÉGI LÉT ÉLMÉNYÉRE, „GREEN SEEDS” CÍMŰ PROJEKTJÜKBEN PEDIG KÜLFÖLDI ÖNKÉNTESKET IS FOGADNAK AZ EURÓPAI SZOLIDARITÁSI TESTÜLET PROGRAM KERETÉBEN. KÁRMÁN ERIKA KÉPZŐVEL ÉS VÁSÁRHELYI KRISZTA ÖNKÉNTES MENTORRAL BESZÉLGETTÜNK.

MIKOR KEZDTETEK ÖNKÉNTESSEKKEL DOLGOZNI?
KÁRMÁN ERIKA: A Szatyor Egyesület majdnem hét éve foglalkozik önkéntesek fogadásával, ez korábban az egyesület budapesti tevékenységéhez kötődött. Két éve kezdtünk bele Etyeken egy közösségépítő projektbe, ennek a keretén belül működik a Green Seeds program, amelyben hat nemzetközi önkéntest fogadunk. Célunk a környezettudatos szemléletformálás, hogy az érdeklődők minél több információt kapjanak, illetve az ökológiai önismeretük is fejlődjön.

PONTOSAN MILYEN TEVÉKENYSÉGEKET FOLYATOK ETEKEN?

KÁRMÁN ERIKA: A projekt egyik fő iránya a fenntarthatóság témája köré csoportosul, az elsődleges célközönség az etyeki közösség. A programokon a permakultúra szellemiségét képviseljük, ez egy a természet harmóniájának fenntartására törekvő rendszer, ami a tudatos kertművelésen túl az emberi tényezőket és az egymást támogató erkölcsi elveket egyaránt magába foglalja. Most dolgozunk egy olyan kerten, ami ezt mutatja be, és emellett van egy kertünk, amit saját önfenntartás céljából művelünk. Olyan közösségi programokat szervezünk, amelyekbe a helyieket is jól be lehet vonni, nyáron például nagyon népszerűek voltak a kertmozi estek vagy a garázs vásár. Tartunk műhelymunkákat, amelyek szintén a fenntartható élet köré csoportosulnak, a szappankészítéstől a palántázásig és fametszésig. Ennek a filozófiának nem csak környezeti, de társadalmi vonulata is van, **a közösségépítés és az interkulturalitás is fontos célok, ebbe pedig nagyon jól belefér a külföldi önkéntesek fogadása.**

Intézmény neve:
Szatyor Egyesület Budapest

Projekt címe:
Green Seeds

SZATYOREGYESULET.HU

HOGYAN LEHET AZ ÖNKÉNTESÉKET ÉS A HELYI KÖZÖSSÉGET „ÖSSZEHOZNI”?

KÁRMÁN ERIKA: Egy ilyen közösségben mint Etyek, ahol nagyon ritkán jelennek meg idegen arcok, sokszor furán néznek a helyiek, hogy mit is csinálunk mi itt. Nagyon fontos, hogy a munka folyamatos legyen, és értsék, hogy mi történik, mit csinálunk pontosan. Összességében nagyon pozitív és nyitott fogadtatásban van részünk. Idén például szerveztünk peer-to-peer nyelvtanulást, ahol az önkéntesek a helyiektől magyart, ők pedig a külföldi fiataloktól idegen nyelvet tanulhattak. De nyáron tartottunk gyerektábort is az etyiekieknek, amelynek fő témái a környezettudatosság és az angol nyelv voltak. Az önkéntesek sokat mesélnek a saját kultúrájukról, és sokat is tanulnak a magyarról. Mindez csak részben történik tervezetten, legtöbbször spontán alakulnak így a dolgok.

MENNYIRE MŰKÖDIK MÁSKÉPP EGY KÖRNYEZETTUDATOSSÁGRÓL, FENNTARTHATÓSÁGRÓL SZÓLÓ PROJEKT EGY NAGYKÖZSÉGBEN, ETYEKEN, MINT BUDAPESTEN?

VÁSÁRHELYI KRISZTA: Nagy jelentősége van annak, hogy Etyeken egy zárt közösség működik, mindenki ismer mindenkit. Időt kell hagyni nekik, hogy megszokják, itt vannak idegenek. **Hatalmas kihívás az önkénteseknek is, hogy ebbe a kicsit lelassult falusi életbe hozzanak új energiákat.** Az önkénteseknek nagy élmény itt a természetközeli, falun lakni. A legtöbbben azért jönnek, mert valami speciális érdeklődésük fűződik a témához. A permakulturás szakmai céloknak egy jelentős része éppen azért tud itt nagyon jól megvalósulni, mert egészen más tempó és szemlélet uralkodik, mint a városban. **KÁRMÁN ERIKA:** Budapesten sokkal könnyebb kapcsolódni többféle közösséghez. Mindig van program, és rengeteg lehetőségük van az önkénteseknek, hogy az érdeklődésüknek megfelelő elfoglaltságokat találjanak. Etyeken limitáltabbak a lehetőségek, éppen ezért a közösségi

vonal itt sokkal erőteljesebben jelenik meg, általában minden programon ugyanazzal az emberekkel találkozhatnak. Így bár kevesebb a lehetőség, mégis sokkal szorosabb és személyesebb kapcsolatok tudnak kialakulni, jóval erősebb az egymásra utaltság. Ez a szervezeti oldal is megjelenik, nekünk is sokkal közelebbi a kapcsolatunk az önkéntesekkel, sok a közös szabadidős program. Emellett vidéki környezetben sokkal egyszerűbb, könnyebb ezt a minimalista, természetközeli életmódot meg tapasztalni.

A HOZZÁTOK ÉRKEZŐ ÖNKÉNTESÉKNEK EZ MENNYIRE JELENT ÚJDONSÁGOT? ÁLTALÁBAN MILYEN KÖZEGBŐL ÉRKEZNEK?

VÁSÁRHELYI KRISZTA: Teljesen vegyes, van, aki nagyon hasonló környezetből érkezik, mások viszont éppen azért jönnek, mert szeretnének kiszakadni a városból. Közös bennük, hogy szeretik a nyugalmat, tudatosan jönnek ide, és fel vannak készülve arra, hogy nem az ő korosztályuk lesz itt a legnagyobb arányban.

KÁRMÁN ERIKA: A többség nagyon értékeli a lelassulást, a csendet, de kétségtelenül vannak olyanok is, akiknek ez nagy kihívást jelent. Míg egy nagyvárosban mindig történik valami, Etyeken a nyár pörgős, de ahogy megyünk bele a télbe, egyre kevesebb a program. Éppen

ezért, míg korábban az önkéntesek 12 hónapot maradtak, most már inkább 9-10 hónapot vannak itt, mert a keményebb téli időszakban nincs annyi tennivaló sem.

MIT GONDOLTOK, MIT TEHETNEK HOZZÁ A KÜLFÖLDI FIATALOK A TEVÉKENYSÉGETEKHEZ?

KÁRMÁN ERIKA: Személyes és szakmai meggyőződése az egyesület működtetőinek, hogy a nemzetközi önkéntesség egy jó dolog. A szervezeti kultúránk része, hogy szeretjük a sokszínűséget, összesen már körülbelül 25 fő járt nálunk.

MILYEN MOTIVÁCIÓKKAL ÉRKEZNEK?

VÁSÁRHELYI KRISZTA: Van, akit kifejezetten a permakultúra, és annak különböző vetületei, a mezőgazdaság, a kertépítés, vagy éppen a főzés, összességében a minél környezettudatosabb életmód érdekel. Nagyon sokanál a nyelvtanulás is megjelenik mint motiváció, és mindezek mellé jönnek a személyes szálak és magánéleti háttértényezők is.

KÁRMÁN ERIKA: Azt tapasztaltuk az utóbbi években, hogy nem annyira céltudatosak a fiatalok, akik a programba jelentkeznek. Általában ismerősöktől, barátoktól hallják, hogy mekkora élmény önkéntességben részt venni, vagy maga a téma, a környezetvédelem iránt vonzódnak. Konkrét elképzelésekkel kevesen

érkeznek, bár most vannak olyan önkéntesek is, akik magyarul szeretnének megtanulni. Miután ideérkeznek, a szervezeti célok és az önkéntesek egyéni motivációi alapján közösen alakítunk ki egy tanulási tervet. **Legtöbbször az történik, hogy a program végére olyan tapasztalatokat gyűjtenek, amelyeket előre nem tudtak volna megfogalmazni, de nagyon értékesnek tartanak.** Ezeket nem lehet mind megtervezni.

AZ ÖNISMERETI FEJLŐDÉSRE, AZ ÖNKÉNTESÉK TANULÁSI FOLYAMATÁNAK TÁMOGATÁSÁRA IS NAGY HANGSÚLYT FEKTETEK. HOGYAN VALÓSÍJTÁK EZT MEG?

VÁSÁRHELYI KRISZTA: Az egész projekt központi eleme, hogy az önkéntesek érkezése után közösen meghatározzuk a tanulási céljait, és ezekre fűzzük fel azokat a tevékenységeket és programokat, amelyekben részt fognak venni. A szervezetben dolgozók ezt folyamatosan szem előtt tartják, és támogatják őket ezek elérésében. Mentorként havonta egyszer mindenkiel találkozom négy szemközt, és amellett, hogy természetesen a személyes gondjaikat és örömeiket is megoszthatják, újra és újra visszatérünk arra: hogy állnak a tanulási céljaikkal, mi az, ami még hátra van, és miben lenne még szükségük segítségre, támogatásra. Illetve egy társasjátékot is fejlesztünk, ami szintén ezeknek a tanulási céloknak a megvalósítását segíti. •

F. SZABÓ KATA

ÚJ PÁLYÁZATI CIKLUS 2021-TŐL

IDÉN LEHET UTOLJÁRA PÁLYÁZNI AZ EDDIGI, MEGSZOKOTT FELTÉTELEK MELLETT, UTÁNA LEZÁRUL AZ ERASMUS+ PROGRAM HÉTÉVES PÁLYÁZATI CIKLUSA. 2021-TŐL MEGÚJULT FORMÁBAN FOLYTATÓDIK AZ EURÓPAI UNIÓ EGYIK LEGNÉPSZERŰBB PROGRAMJA.

Repülőjegyek, földön-vízen-levegőben megtett kilométerek, új ismerősök és barátok, örökérvényű tapasztalatok, szakmai tudás, személyes fejlődés, számszerűsíthető eredmények és akár hosszú éveken át tartó projektek tanúskodnak az elmúlt időszak tartalmasságáról. A 2014-2020 közötti Erasmus+ pályázati ciklus a végéhez közeledik, egy korszak lezárul.

Az Erasmus az Európai Unió egyik leg sikeresebb programja: résztvevőinek száma már elérte a 10 millió főt. A programba nemcsak egyetemisták, hanem tanárok, diákok, oktatók, szakértők és ifjúsági területen tevékenykedők is bekapcsolódhatnak. Létrehozhatnak partnerségeket, amelyekben több ország intézményei és szervezetei dolgoznak valamilyen közös témán; illetve külföldi képzésen, szakmai gyakorlaton vagy tanulmányúton vehetnek részt.

A program több mint 30 éves története során bebizonyosodott, hogy a nemzetközi tapasztalatnak köszönhetően fejlődik a résztvevők nyelvtudása és személyisége; javulnak a munkaerőpiaci esélyek; új tanulási-tanítási módszerek, eszközök és technológiák ismerhetők meg; ezek az innovációk pedig alkalmazhatók hazánkban is, az oktatás, a képzés és az ifjúsági munka területén.

Az Erasmus+ program népszerűsége Magyarországon is töretlen, évről évre nő a rendelkezésre álló forrás, és ezzel együtt a pályázók száma is. 2019-ben csaknem 16 milliárd forint (közel 50 millió euró) támogatást nyertek el köznevelési, szakképzési, felsőoktatási és fel-

nőttkori tanulóval foglalkozó intézmények és szervezetek az Erasmus+ programban. Ez több mint 21.000 fő nemzetközi tapasztalatszerzését tette lehetővé 541 projekt keretében az oktatás és képzés területén. A beérkezett pályázatok közel hetven százaléka kapott támogatást, legnagyobb részben a felsőoktatási szektor, ezt követte a szakképzés, majd a köznevelés és a felnőtt tanulás.

A pályázati ciklus utolsó évében, 2020-ban várhatóan a korábbinál is magasabb pályázati források állnak majd rendelkezésre, és idén még a megszokott, bevált keretek között lehet pályázni az Erasmus+ programban való részvételre. Az Erasmus+ legfőbb célkitűzései biztosan nem változnak meg az új pályázati ciklusban sem, vagyis ugyanúgy kiemelt szerepet kap majd a kulcskompetenciák és készségek fejlesztése; a minőség, az innováció és a nemzetköziesítés erősítése az oktatási-képzési intézményekben; a szakpolitikai reformok és az oktatási-képzési rendszerek modernizációjának támogatása; illetve a nyelvtanítás és nyelvtanulás fejlesztése; a nyelvi sokszínűség és az interkulturális érzékenység támogatása is.

A Tempus Közalapítványnál nemzeti irodaként továbbra is azon dolgozunk, hogy a lehető leghatékonyabb módon segítsük pályázóinkat. Tájékoztató napokat és pályázati szemináriumokat szervezünk budapesti és vidéki helyszíneken, emellett a közösségi médiában, havonta megjelenő hírlevelünkben és különböző rendezvényeinken is rendszeresen nyújtunk információt az érdeklődőknek.

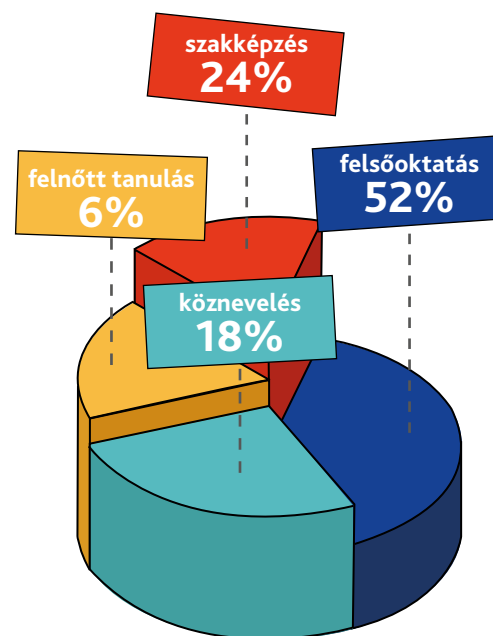
AZ ERASMUS+ 2019-ES PÁLYÁZATI EREDMÉNYEI

az oktatás és képzés területén

49,8 MILLIÓ €
pályázati támogatás

15,9 MILLIÁRD FORINT

A pályázati támogatás megoszlása

több mint
21.000 fő
mobilitása

541
támogatott
pályázat

a beérkezett pályázatok közel
70%-a
kapott támogatást

183
stratégiai partnerség

Erasmus+ tanárok

tka.hu/hirlevel

További részletek az Erasmus+ programról:
erasmusplusz.hu

ÍZELÍTŐ A TAVALY MEGRENDEZÉSRE KERÜLŐ ESEMÉNYEKBŐL!

SZERVEZZEN ESEMÉNYT ÉS MUTASSA MEG PROJEKTJÉT A MAGYARORSZÁGI #ERASMUSDAYS PROGRAMSOROZATON, OKTÓBER 15-17. KÖZÖTT!
ÜNNEPELJE VELÜNK AZ ERASMUS+ PROGRAMOT!

FONTOSNAK TARTJA AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGET ÉS A SZAKMAI KAPCSOLATOK BŐVÍTÉSÉT?
SZERETNÉ MEGMUTATNI MÁSOKNAK IS A PROJEKTJÉT? HA A VÁLASZ IGEN,
CSATLAKOZZON A KÖZÖS ÜNNEPLÉSHEZ, LEGYEN SZERVEZŐ, OSSZA MEG
TAPASZTALATAIT ÉS ELÉRT EREDMÉNYEIT MÁSOKKAL IS!

Idén két fő témája közvetlenül kapcsolódik az új Erasmus + program elindításához:
az **Erasmus Alumni** és a **Zöld Erasmus**. Az Erasmus + projekt kedvezményezettjei és az európai szereplők természetesen szabadon választhatják meg az általuk választott eseményt saját stratégiájuk függvényében.

5 éves a EPALE: A #ErasmusDays lesz a tökéletes alkalom arra, hogy megünnepeljük az EPALE - A felnőttkori tanulás elektronikus európai platformjának születésnapját.

"Halled a hangom?!"

Pécsi Kertvárosi Óvoda

Erasmus Reggeli

Debreceni Egyetemen

Erasmus+ az óvodától
az egyetemig Kodály
városában, Kecskeméten

Neumann János Egyetem

Erasmus+ virtuális utazás

Százhalombattai Arany János

Általános Iskola és Gimnázium

Erasmus+ Drops
Projekt találkozó

Budapest XIV. Kerületi
Teleki Blanka Gimnázium

81

színes program
országszerte

26

település
részvételével

48

sajtómegjelenés

